

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД
Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007 – 2013 г.
ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ”

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)”

**Сравнителен анализ
на водещи методологии за формирането на рейтинги
на висшите училища**

**Автори:
Пепка Бояджиева, Димитър Денков, Чавдар Найденов**

Август 2010

МИНИСТЕРСТВО
НА ОБРАЗОВАНИЕТО,
МЛАДЕЖТА И НАУКАТА

Съдържание

Глава 1. Сравнителен и критичен анализ на водещи рейтингови системи.....	3
1.1. Общи характеристики на рейтингите по света.....	3
1.2. Основни критики към рейтинговите системи.....	6
Глава 2. Тенденции в развитието на рейтинговите системи.....	9
2.1. Институционализиране на процеса на изготвяне на рейтинги.....	10
2.2. От национални към глобални рейтинги.....	11
2.3. Към разнообразяване на източниците на информация.....	11
2.4. От „готови” към интерактивни рейтинги.....	12
2.5. Към формулиране на общи принципи и изисквания при разработването на рейтингови системи.....	12
2.6. Европейската перспектива.....	14
Глава 3: Рейтинги и обществени нагласи към тях в България.....	16
3.1. Обобщен поглед към българския опит.....	16
3.2. Обществени очаквания към рейтингите на висшите училища.....	17
Глава 4. Основни изводи от анализа от гледна точка на задачата за разработване на рейтингова система за оценка на българските висши училища.....	19
4.1. Необходимост от разработване на нова рейтингова система на висшите училища у нас.....	19
4.2. Съдържателни предпоставки на рейтинговата система.....	21
4.3. Изходни характеристики на разработваната рейтингова система.....	22
Приложение: Систематизирана информация за рейтингите в различни страни.....	25
Таблица 1.....	25
Таблица 2.....	26
Таблица 3.....	32
Таблица 4.....	34
Таблица 5.....	36
Таблицы 6.1. и 6.2.....	37
Таблица 7.....	38
Таблица 8.....	38
Таблица 9.....	39
Цитирана литература.....	42
Интернет източници.....	43

Глава 1. Сравнителен и критичен анализ на водещи рейтингови системи

През последните години процесът на изготвяне на рейтинги се превърна в обект на засилен изследователски интерес. Появиха се и сравнителни изследвания, най-мощните от които са на Van Dyke и на Usher and Savino (Van Dyke 2005; Usher and Savino 2006). Van Dyke сравнява 10 рейтингови системи, а Usher and Savino – 19. Общото заключение на авторите е, че рейтинговите системи се различават съществено по своите цели, обхват, методология, вид и надеждност на използваните данни. Това различие достига степен, при която няма две системи, които да са подобни и дори между някои няма никакви съпадащи индикатори (Usher and Savino 2007: 28). Особено съществено е, че *те се основават на различни понятия за качество на висшето образование.*

1.1. Общи характеристики на рейтингите по света

- Всички класации претендират да подреждат ВУ по качество. ("Най-добрите университети", "Добрите британски университети" "Топ-100" и т.н). Нито една обаче не дава определение за това понятие. Очевидно е обаче, че образователната услуга притежава различни качества в зависимост от специфични потребности и че те не винаги корелират едно с друго.
- Няма общо споделено разбиране на понятието „качество на висшето образование” – то варира от оценка на качеството от студентите през експертни общности до работодатели, както и в сравнение с различни обективни и субективни показатели – от бюджети на университети през материална и информационна обезпеченост до оценки на реализацията в научна и трудова практика.
- Отделни опити за обзор на световната дейност в тази област, които нямаме причина да смятаме за изчерпателни, обхващат близо 50 класации на университети. Вероятно общо в света класациите са поне още няколко десетки и е възможно да надминават 100. В големи развити страни успоредно съществуват поне 5 известни университетски рейтинги, в САЩ са над 10. Голям е и броят на използваните индикатори. В цитираните рейтинги включените индикатори са повече от 60.
- Като правило тези класации се изработват и публикуват от частния и неправителствения сектор (преди всичко от вестници, списания или институти), най-често като рубрика в справочници за кандидат-студенти. Единствената подобна класация, създадена от държавата, която успяхме да открием, е поръчана от Комисията за висше образование на Пакистан през 2006 г. Класации, правени от университети или

- техни асоциации, не са забелязани, освен две в Китай. Това не изключва университетски ръководства да се съобразяват с тях.
- В подредбите на класациите в отделни страни - както и в глобалните рейтинги - има приблизително сходство на върха, но значителни разлики в останалия списък, където по отделни индикатори специалности на иначе ниско класирани университети се доближават или дори надхвърлят оценките на водещите.
  - Най-популярните класации - онези, които са поръчани и публикувани от конкретни вестници и списания, - оценяват комплексно всички характеристики на университетите и дават единна подредба по качество. Често тези публикации са съпроводени от подредби по отделни компоненти, влезли в състава на рейтинга.
  - В по-редки случаи - най-често в веб-версията на класацията - се предлагат и по-подробни под-класации за отделни специалности/направления. Тази рядкост е обяснима със значително по-големия обем информация, която трябва да бъде набрана. (Например, през 2009 г. US News&World Report публикува 11 класации за специализирани колежи или програми. Компонентите на индекса силно се различават – бизнес-класацията включва данни за заетостта на випускниците, тази за юридическите колежи – мнения и оценки на студентите, четири от тях почиват единствено върху колегиална оценка - peer review. Прави впечатление, че категориите информация в класацията са избрани не толкова според близост до свойствата, които се изучават, а според това, дали емпиричните данни могат да бъдат получени от всички университети в съответната група).
  - В САЩ, Великобритания, Германия, Франция, Полша и др. експлозивно нарасналият брой и разнообразие в класациите естествено породиха спорове за резултатите, методологията и добросъвестността на рейтингите. В опита за преодоляване на възникналите напрежения – и дори конфликти – институциите, правещи рейтингите, се ориентират към усъвършенстване и по-голяма прозрачност относно използваната методология, както и към поддържане на по-систематични контакти с академичната общност. Общо е убеждението, че всеки рейтинг се нуждае от усъвършенстване. Само един пример – до миналата година в рейтинга на в. "Таймс" "теглото" на индикатора „съотношение преподаватели – студенти“ беше 20% от общата оценка на висшето училище. А в рейтинга, публикуван в края на септември 2010 г., този индикатор изобщо не присъства в класацията.

- Ако разгледаме как използваните индикатори се съотнасят с понятието "качество на образованието", ще открием определена градация:

- Класациите *изобилстват* от показатели, отнасящи се до условия, предпоставки или последствия от евентуално качествено образование. Такива са площ на аудиториите, брой книги в библиотеките, брой завършили в срок, брой преподаватели, брой на студентите на един преподавател, материалната база за учебна дейност, битовите условия, обемът на научната дейност, награди, цитирания, титли и звания на преподаватели, селективност на приема, успеваемост на студентите преди тяхното влизане в съответното заведение, чужди студенти и т.н. За да се стигне до "принос към обществото", "репутация", "наличие на международни преподаватели".

- *Много често* се използват показатели за измерване на научната дейност и резултатите от нея, въпреки че много малък процент от студентите участват в нея.

- *Твърде често* се включват показатели за мнението на студентите за учебния процес и оценката на неговата релевантност към бъдещата им реализация.

- *Рядко* са включени показатели, свързани с образователните постижения на входа и самия процес на обучението. Пример са външни тестове, които се поръчват от някои британски университети. Също така рядко изключение е наличието на компонента "Оценка на учебния процес" (Teaching assessment), който се взима от докладите на правителствената Quality Assurance Agency for Higher Education (методът на агенцията е пряка инспекция на място).

- *Изключение са показателите*, пряко отразяващи качеството на резултата от образованието, независимо как го разбираме - като външна и независима оценка за знанията и уменията на завършилите или като професионална реализация. В *ниито един* от обхванатите от обзори рейтинги не се използва тест, изпит или друга форма на унифицирано измерване на знанията и уменията на завършилите. Компонента за заплата/ доход след завършване рядко се среща, предимно за отделни бизнес специалности медицина и право в САЩ и Великобритания. При това източник на сведения най-често са субективни признания или данни от агенции за наемане на работа, които не обясняват как са ги набавили, позовавайки се на фирмена тайна.

Иначе казано, забелязва се следната неочаквана закономерност - колкото повече даден показател е смислово близък до понятието за качество на образованието, толкова по-малко вероятно е да присъства той в типичния рейтинг на университетите.

1.2. Основни критики към рейтинговите системи

Рейтинговите системи са обект на множество критики от представители на различни социални групи и преди всичко на академичната общност. Както сред академичната общност обаче, така и сред широката общественост все повече се утвърждава убеждението, че целта на критиките към рейтинговите системи не е те да бъдат отхвърлени, а да бъдат усъвършенствани (Dill and Soo 2005; Van Dyke 2005; Marginson and van der Wende 2007; van der Wende 2008, Mapping Diversity 2008).

В обобщен вид основните критики към рейтингите са:

- *Пренебрегване на многообразието сред институциите за висше образование от гледна точка на техните мисия, цели и структура*

Смята се, че като правило рейтинговите системи превръщат в норма определен вид институция за висше образование – изследователския университет с акцент върху природните науки – и по този начин усилват неговия престиж за сметка на другите видове институции за висше образование. В това отношение като пример се посочват техническите и професионалните висши училища, които в страни като Германия (Fachhochschulen), Финландия, Швейцария и Франция имат дълги традиции и са сред най-престижните висши училища (Marginson & van der Wende 2007: 58).

- *Всички рейтинги са ограничени*

Всяка рейтингова система, както впрочем и всяко измерване на образователни резултати, има своите ограничения, зададени от подбора на индикаторите и тяхната тежест. Холистичните рейтинги се определят като „химера”, защото не е възможно да се покрият всички цели на институциите за висше образование и затова стремежът за тяхното създаване е свързан с методологически аномалии. Всеки рейтинг, който дефинира индикатори и създава общ индекс за качество, всъщност налага една единствена дефиниция за качество (“one-size-

fits-all definition) върху цялото многообразие от институции за висше образование (Usher and Savino 2007: 25). Опитите пък да се разширява обхватът на понятието и да се мерят различни качества водят до загуба на смисъла от класирания.

- *Произволен характер на теглата на отделните индикатори*

Различните рейтингови системи използват различни тегла на отделните индикатори при съставянето на общия индекс. Няма общосподелени критерии за определяне на тези тегла и те зависят от тези, които правят рейтингите. Масово отсъства обосновка на теглата на отделните индикатори. Редки са случаите, в които е посочено по каква процедура е използвана експертиза за тяхното определяне. Много различни са компонентите и теглата в едни и същи страни, както и мотивите за определянето им. Например, във Великобритания индексът на в. „Таймс”, използван през 2004 г., придава на компонента "Оценка на учебния процес" (Teaching Assessment) тегло 23%, а в. „Гардиън” - 65%. В Германия пък класациите на "Spiegel" и „Stern” дават различна тежест например на общественото мнение и реализацията на студентите, видимо повлияни от различните идеологически нагласи на списанията. Поради това се смята, че съставните индекси „размътват водите и подкопават валидността” (Marginson & van der Wende 2007: 58; Dill & Soo 2005: 506).

- *Недооценяване и неадекватни индикатори за оценка на процеса и резултатите от обучението*

По правило рейтинговите системи отделят малко внимание на процеса на обучение и практически не измерват „добавената стойност” от образователния процес. Използваните индикатори за оценка на качеството на обучение – селективност на студентите, научна продуктивност – са проблематични (Marginson & van der Wende 2007: 59).

- *Ефектът на ореола*

Изследванията, които измерват реномето (престижа) на институциите за висше образование, само възпроизвеждат вече утвърдения престиж на училищата независимо от реалните им постижения. Вече утвърдените висши училища произвеждат ефекта на ореола. Като курioзен пример се посочва американско изследване на студенти, в което университетът в Принстън е класиран сред 10-те най-добри в областта на правото, при условие, че в университета няма факултет по право (Marginson & van der Wende 2007: 59).

- *Игнориране на ефекта на „парадокса на масовостта“*

Изцяло се игнорира ефектът на "парадокса на масовостта" – това, което е в интерес на всички индивиди поотделно, може да не е в интерес на всички заедно. Дори да се установи по безспорен начин и оповести най-добра специалност, тя вероятно ще привлече повече студенти, отколкото реално има капацитет да обучи и в резултат неизбежно допуска понижение на стандартите за качество. Аналогично, при реализацията на знанията периодично възниква свръхпредлагане на труд в привлекателни и високодоходни професии, вследствие на което завършилите не могат да намерят такава работа, каквато са очаквали. С други думи, определен очевидно успешен избор, се оказва жертва на собствената си успешност. Поради това, всяко консултиране в избор на специалност и висше училище трябва да включва прогноза за дългосрочното и средносрочен дефицит или излишък на определени специалности или по-обща направления. Такъв показател в известните ни рейтинги няма.

- *Проблематична валидност и точност на измерването*

Доколкото в класациите качеството на висшето образование се разглежда като някакво свойство, притежаващо размерност, логично е изискването това измерване да се осъществява в съответствие с критериите, прилагани в социалните науки. Двете главни изисквания към измерването са валидност и точност (наричани още съответно конструктивна валидност и измервателна валидност). Валидност означава да мерим това, което твърдим, че мерим. Измерването е начин да получим информация за нещо, до което нямаме пряк достъп чрез друго, по-достъпно. В анализираниите от нас методологии мотивът "достъпност" изцяло доминира над мотива "валидност". Всички тези сведения се отличават с това, че са лесно и бързо достъпни от открити източници и са налице за всички или почти всички висши училища. Най-често подобна статистика се намира от държавни институции. Колкото по-релевантни обаче стават показателите, толкова повече набирането на информацията изисква участие на самите университети - и то всички. Например, вътрешни оценки на успеваемостта се правят навсякъде. Висшите училища обаче са слабо мотивирани да съдействат за произвеждане на паралелна алтернативна оценка по еднакви за всички институции за висше образование стандарти, при това такава, която да ги постави в конкуренция с останалите. Те биха били заинтересовани от съпоставителна информация, но тази, която ще се публикува, предизвиква у тях институционална имунна реакция.

Втори проблем, който се игнорира от сложните съставни рейтинги е, че трудно може да се говори за едно единно качество на университетското образование. Обединявайки в един

конструкт няколко взаимно ортогонални качества, ние рискуваме да не измерим валидно нито едно от тях.

Точността на измерването също е проблем дори в най-известните класации. Times Higher Education Supplement съставя половината от своя индекс чрез peer review, като изпраща до 190 000 експерти писмо с искане да посочат 30 най-добри университета в своята специалност. Числото звучи внушително, но само 1% (1600 души) от запитаните отговарят. Това е типичен случай на самоподбрана извадка, неизбежно деформирана от систематични грешки. Например, сред отговарящите на писмото от в. „Таймс” може да се очаква да бъдат свръхпредставени хора с положителна нагласа към Великобритания (защото са учили там или по друга причина). От такива хора пък може да се очаква по-често да оценяват положително британските университети. Въпросът за валидността на две от най-популярните международни класации за научна дейност на университетите – на Шанхайския институт за висше образование и на в. „Таймс” - е специално проучен от група учени (Ioannidis et al. 2007). След обстойно разглеждане авторите дават лоша или ниска оценка за валидността на измерването на 22 показателя от общо 28. Те заключават: "Сегашните международни рейтинги отразяват наивно желание да резюмират по удобен начин процеси, които са много интересни за разглеждане, но изключително сложни".

Глава 2. Тенденции в развитието на рейтинговите системи

В отговор на реакциите на потребителите и особено на техните критики „производителите” на рейтинги постоянно усъвършенстват методологията и индикаторите за оценка на качеството висшето образование. Непрекъснатата промяна в използваните методологии отразява динамиката в съвременната социална среда, предизвикваща динамика и в изискванията и очакванията към висшето образование. Погледът „от вътре” към развитието на първата рейтингова система, тази на U.S. News & World Report, показва, че измененията в нея са резултат и от ефектите и „скандалите”, породени от нейното функциониране в публичното пространство (Sanoff 2007).

Натрупаният опит и анализи на използваните рейтингови системи позволяват да се открият няколко тенденции в този процес.

2.1. Институционализиране на процеса на изготвяне на рейтинги

От своята първа поява до днес едни от най-известните рейтинги на висши училища са медиен продукт, доколкото се инициирани и осъществени от влиятелни вестници и списания - U.S. News, The Guardian, The Times, Spiegel, Stern и др. След 2000 г. обаче ясно се очертава тенденцията за институционализиране на процеса на изготвяне на рейтинги. Тази тенденция отразява два, твърде различни по своето естество, факта:

1) Рейтингите на висшите училища не са интелектуално упражнение и неутрално занимание, а мощен инструмент за въздействие върху големи групи хора и институции;

2) Създаването на надеждни и достоверни рейтингови системи е изключително сложна теоретична и методологическа задача, която изисква систематична работа на професионалисти, а не кампанийни усилия.

Ето някои от институтите, създадени с цел изработването на рейтинги на висшите училища, или отделящи специално внимание на тази дейност:

- Centre for Higher Education Development (CHE), Германия
- International Observatory on Academic Ranking and Excellence, САЩ
- Center for College Affordability and Productivity, САЩ
- Institute for Higher Education Policy, САЩ
- Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), Холандия
- Academic Ranking and Rating Agency, Словакия

Особено важно е, че процесът на институционализиране на изработване на рейтинги има не само организационен аспект (създаването на различни институции), а и професионално-познавателен. Към това може да се добави едно рядко привеждано съображение, именно, че преплитането на практически и теоретически аспекти при създаване и поддържане на рейтинговите системи за оценка на висшето образование в голяма степен създават не само обществени нагласи, но и все по-обновяващи се платформи за рейтинги от всякакво естество – от тези на банки и фирми до спортни залагания.

Става въпрос за опит да се формулират общосподелени принципи при създаването на рейтингите. През 2004 г. UNESCO European Centre for Higher Education и Institute for Higher Education Policy, Вашингтон създадоха International Ranking Expert Group с цел анализ на методологическите проблеми при създаването на рейтинги. Резултат от тяхната работа са публикуваните през 2006 г. Берлинските принципи за ранжиране на институциите за висше образование (Berlin Principles... 2006).

2.2. От национални към глобални рейтинги

Рейтингите възникват като инструмент за оценка на институциите за висше образование, изграждащи определена национална система за висше образование. И днес повечето от рейтингите имат национален характер. С масовизацията на висшето образование и особено с разгръщането на процесите на глобализация възниква потребността от обща сравнителна оценка на висшите училища във всички страни.

Първият глобален рейтинг на висшите училища е направен през 2003 г. от Института за висше образование към университета Shanghai Jiao Tong. Този рейтинг е основан на оценка на постиженията в научната дейност като се използват 5 индикатора, на които се приписват различни тегла.

Вторият глобален рейтинг е на The Times Higher и е публикуван през 2004 г. Той има амбицията да е холистичен рейтинг и да не се ограничава до научната дейност на институциите за висше образование. Основава се на разбирането, че за да бъде определена като университет, дадена институция за висше образование следва да включва поне две големи академични области: природни науки, биомедицина, инженерство и информационни технологии, социални науки, изкуства и хуманитаристика. Институции, които не отговарят на това определение на университет, не са включени в рейтинга. Така извън него остават много реномирани специализирани висши училища като медицински колежи и бизнес училища. При съставянето на общия индекс на висшите училища се използват както качествени данни, получени чрез изследвания, така и количествени данни.

2.3. Към разнообразяване на източниците на информация

Различните рейтингови системи се основават на различен вид информация и данни, получени от различни източници. Някои рейтинги – като например този на Шанхайския институт за висше образование – използва само обективни данни (брой публикации, брой цитирания, брой Нобелови лауреати). Повечето от рейтингите включват и данни от изследване на мнението на студентите или peer review. През последните години се очертава тенденцията рейтинговите системи да се ориентират към разнообразяване на източниците на информация и към едновременното използване на различни източници - изследвания, данни от независими източници, данни от самите университети.

2.4. От „готови” към интерактивни рейтинги

Две десетилетия изготвянето на рейтингите на висшите училища бе дело на своите инициатори, които предоставяха на широката общественост и академичната общност готови продукти, създадени и оформени според собствените им представи за това какви са функциите на висшите училища и какво означава качество на висшето образование. Все по-широко разпространение получава подхода, при който потребителите на рейтингите – и на висшето образование – се вълчат като активни участници в създаването на различни рейтинги. Така като допълнение - или дори вместо – към предлагането на „готови продукти”, използваните методологии предоставят възможност на всеки потребител сам „да произведе” свой рейтинг (do-it-for-yourself) като използва индикатори, съответстващи на неговите интереси, очаквания и изисквания към висшето образование. Тези рейтинги се генерират автоматично в онлайн режим от базата набрани данни съгласно индивидуалните предпочитания и мнения на потребителя. Той сам избира тегловите коефициенти на отделните компоненти и получава индивидуализирана класация, показваща степен на близост до неговите потребности и представи за качествено образование и бъдеща реализация. Подобни интерактивни (индивидуализирани) рейтингови системи днес разработват The Guardian, US News & World Report, The Centre for Higher Education Development и Forbes, Spiegel и др. Несъмнено те играят важна роля както за лична, така и за обществена ориентация и откриват традиционно затворената образователна система за различни потребители и интереси.

2.5. Към формулиране на общи принципи и изисквания при разработването на рейтингови системи

Масовото разпространение на рейтингите поражда обществена потребност от някакъв вид съгласувани стандарти за изследване или поне за оповестяване на методологията. Засега обаче е постигната само серия препоръки, с която са се ангажирали издатели и изследователи, известна като Берлински принципи за класиране на висшите училища. Берлинските принципи за класиране на институциите за висше образование (Berlin Principles... 2006) формулират позиция както за мястото и ролята на рейтингите като инструмент за оценка на висшето образование, така и за методологическите изисквания, които следва да се спазват при тяхното изготвяне. Повечето от тези принципи са твърде общи и имат пожелателен характер *От гледна точка на разработването на политики в сферата на висшето образование* четири от тях обаче заслужават приоритетно внимание. Най-напред това е разбирането, че рейтингите следва да се разглеждат само като един от методите за оценка на начина и резултатите от функционирането на висшите

училища. Вторият принцип това е изискването да се има пред вид разнообразието на институциите за висше образование като се отчита различието в техните мисии и цели. Третият принцип визира факта, че изготвянето на рейтингите може да бъде подчинено на различни цели. Тези цели следва да бъдат ясно формулирани, а използваните индикатори да бъдат съобразени с тях. Четвъртият е свързан с все по-голямата прозрачност на образователната система във висшето й равнище – начин на финансиране, публичност на проектите, развитие на заетите в нея, практическата приложимост на изследванията и др.

През последните години различни научни звена и изследователи обърнаха внимание на бума на рейтингите и се намесиха с аргументи, подказани от методологията на работа с данни в социалните науки. „Индустрията” на университетските рейтинги все по-често се докосва до някаква форма на методологическа рефлексия. Това намира израз в растяща прозрачност за начина на набиране на данни, публикуване на алгоритмите за конструиране на индексите, публикуване на статистически показатели за значима разлика между ранговете и намаляване на дела на очевидно ирелевантните показатели. Макар че практиките по изготвянето на рейтингите все още не отговарят на изискванията, които обичайно се предявяват към едно научно изследване, вече е оформено единомислие относно стандартите, към които те следва да се придържат.

Основните критерии, по които се оценяват рейтинговите системи, са: валидност, релевантност, обхват, надеждност, достъпност (Dill & Soo 2005: 504-519; Mapping Diversity 2008: 9).

- *Валидност (виж с.10)*

За да бъде валидна, една рейтингова система следва да предоставя възможност да се мери, това, което се твърди, че се мери, а не непременно онова, за което лесно може да се осигури информация. (Например, библиометрични данни за специализирани издания или брой нобелови лауреати. Първият индикатор дискриминира срещу университети от не-англоезични страни. Вторият дискриминира висши училища, в които "нобеловите" науки са слабо застъпени, за сметка да речем на математика, биология, зоология, геология, техника, архитектура, лингвистика, психология, мениджмънт, социология, история философия и др. И двата дискриминират срещу висши училища с приложна насоченост).

- *Релевантност, значение*

Става въпрос за това дали информацията, която рейтингите предоставят, отговаря на потребностите на най-широк кръг от „клиентите” на висшето образование – студентите. Да не се представят рейтинги само на университети като цяло, а да има и информация по отделни

специалности, защото „рейтинги, основани на осреднени данни за университета като цяло не само изкривяват практиките в отделните области, но и не успяват да осигурят информацията, която най-много се търси от студентите” (Dill & Soo 2005: 514).

- *Обхват*

Рейтингите се оценяват от гледна точка на това в каква степен индикаторите, които включват, се отнасят до основните измерения на академичното качество.

- *Надеждност и точност*

В този случай предмет на оценка са начините на набиране на информация и формиране на изследваните съвкупности, прецизността и обосноваването на методите за обработка на първичните данни, възпроизводимостта и устойчивостта на получаваните стойности във времето.

- *Разбираемост, достъпност*

Този критерий отчита доколко в даден рейтинг е обяснена използваната методология, както и доколко той е разбираем и достъпен за широк кръг от потребители.

2.6. Европейската перспектива

Създаването на Европейското пространство за висше образование и разгръщането на Болонския процес стимулираха процеси на конвергенция и сближаване на различните национални системи за висше образование. Поредица от изследвания обаче показват, че между различните страни се запазват съществени различия и че паралелно протичат процеси на хармонизация и диверсификация (Witte 2006, van der Wende 2008). В редица страни диверсификацията на системата за висше образование се разглежда като условие за разширяване на достъпа до висше образование (особено по отношение на така наречените нетрадиционни студенти – по-възрастни, прекъснали висшето си образование) и затова се предприемат политики за целенасочено ѝ стимулиране (van der Wende 2008: 52). Следва да се подчертае, че Европейската Комисия също определя диверсификацията като един от основните фактори – заедно с институционалната автономия – за подобряване на качеството на висшето образование и за разширяването на достъпа до него (ЕС 2003). В Комюникето на Европейската комисия от 2005 г. „еднаквостта” и „свръх-регулацията” са определени като „слабите места” (“bottlenecks”) на европейското висше образование и се защитава тезата, че въпреки че „е необходимо сходство между различните национални регулации” „Европейското висше образование трябва да остане разнообразно от гледна точка на езици, култури, системи и традиции” (Communication from the Commission, 2005: 6).

Ръководена от политиката за изграждане на Европейско пространство за висше образование и стимулирана от сравнително недоброто класиране на европейските университети в появилите се два глобални рейтинга на институциите за висше образование Европейската Комисия предприе мащабна инициатива за изготвяне на европейска рейтингова система. Обявеният конкурс за разработване на системата бе спечелен от CHERPA – Consortium for Higher Education and Research Performance Assessment, в който водещи са германският Centre for Higher Education Development и холандският Center for Higher Education Policy Studies.

Идеята на Европейската Комисия е да се създаде нов много-измерен глобален рейтинг на университетите. Той ще включва всички видове институции за висше образование в Европа и по света и ще позволява сравнение на сходни институции на институционално и програмно ниво. Подходът е да се сравняват само институции, които са сходни и сравними от гледна точка на своите мисии и структура. Той ще се базира на предварителна класификация на висшите училища. Изхожда се от предпоставката, че „рейтингът има смисъл само по отношение на дефинирани групи от сравними институции” и затова класификацията се разглежда като предпоставка за правенето на рейтинги (van der Wende 2008: 50). На европейско ниво вече са направени стъпки в тази насока, благодарение на работата по специален проект, посветен на разработването на европейска класификация на институциите за висше образование. Целта на проекта е да очертае картата (U-Map) на многообразието от институции за висше образование и да открие измеренията, по които всяко висше училище може да бъде позиционирано върху тази карта (<http://www.u-map.eu/>).

Разработването на рейтинговата система се възприема като сложна задача, която не може и не бива да бъде решавана прибързано, въпреки натрупания опит. Затова първоначално ще бъде разработен рейтинг на институционално ниво само по два аспекта на висшето образование - интернационализацията и ангажираността с регионалното развитие. Ще се разработят и два рейтинга на програмно ниво – на програмите по бизнес и инженерство. Рейтингът ще се базира на подхода на Centre for Higher Education and Development (CHE). При този подход се отхвърля възможността за създаване на агрегирани рейтинги, в които се приписват различни тегла на отделните индикатори. Смята се, че подобни рейтинги скриват различията между отделните висши училища, не отчитат интересите на различните потребители и не представят убедителни аргументи за избраните тегла на индикаторите. Вместо това се възприема много-измерен подход, при който образователните институции се групират в три групи, а не се ранжират в таблица по низходящ ред (Mapping Diversity 2008: 9; <http://www.che-concept.de/cms/?getObject=302&getNewsID=983&getCB=309&getLang=en>).

Глава 3: Рейтинги и обществени нагласи към тях в България

3.1. Обобщен поглед към българския опит

През последните години у нас придобиха публичност няколко рейтинги на висши училища. Повечето от тях са отразени в обзорния материал на Националния център за информация и документация.

Идеята за рейтинг на университетите в България, онагледена с едно непредставително изследване на някои университети у нас от 1999 г. – СУ “Св. Климент Охридски”, ЮЗУ “Неофит Рилски”, ВТУ “Св. Св. Кирил и Методий”, ПУ “Паисий Хилендарски”, НБУ и АУБ - е развита най-напред от Д. Денков в студията му “Нещо като рейтинг на нещо като университети” в сп. „Критика и хуманизъм”, кн.1, 2000. Повечето от тезите там са приложени в най-широко популяризирания рейтинг у нас. Това е “Рейтинг на българските университети” (автори Димитър Денков и Чавдар Найденов) – 2004 и 2005-2007, осъществен съвместно от в.“24 часа”, Асоциация „Дебати” и фондация “БГ-шанс”, съвместно с в. “24 часа”, който публикува резултатите му както в няколко броя, така и в отделно издание. Използвани са оценки на представителна квотна извадка от студенти за качество на занятията по трите най-важни дисциплини в тяхната програма, за това, доколко съдържанието е съществено за бъдещата им трудова дейност, за това дали формата на преподаване е усвояема и достъпна, каква е учебната и извънучебна инфраструктура. Също така студентите са анкетирани за посещаемост на лекциите и упражненията и за учебното натоварване по съответните предмети. Изследвани са разходите, мотивацията и начина на прекарване на свободното време. В класацията през втората година присъства и оценка на извадка от преподаватели от всички обхванати университети за качеството на преподаването по собствената специалност (във всички университети освен собствения). Включени са институционални данни: бюджет, преподаватели и учебна площ, легла в общежития на студент, наличие на студентски столови, разходи за битови нужди на студент. Към тази класация се прибавя и класация на работодателите с оглед реализацията на студентите. Обнародвани са класации по отделните компоненти на сборния индекс. Публикувани са и пояснения за начина набиране на данните и на конструиране на индексите. Проведени са 4 кръгли маси с представители на университетите, бизнеса, политици, на които са обсъдени резултатите и начините за усъвършенстване на рейтинга.

През 2004 г. бе направен рейтинг на университетите във в. „Труд”, който излезе наред с рейтинга във в. “24 часа”. Той бе изготвен от Кольо Колев (“Медиана”) и класира

университетите според мнението на студенти, сравняващи своето висше училище с останалите и даващи общи оценки за удовлетвореността си от обучението. По своята същност това е класация по престиж, а не по качество на образованието, тъй като много малко студенти имат пряк опит в повече от едно висше училище.

Съществува и рейтинг на бизнес-образованието в България на в. „Пари”. В Интернет обаче не бяха открити методологически пояснения за него.

Рейтинг на работодателските оценки за висшите училища е направен и в рамките на проекта "Пазарна оценка на публичните и частните инвестиции в човешки капитал, формиран в степените на висшето образование"; автори: Мария Сотирова и др., София, 2009, ИК "Труд и капитал".

3.2. Обществени очаквания към рейтингите на висшите училища

За нашата общественост (и особено за академичната общност) е крайно необичайно самото начинание, при което неакадемична институция дава оценка на университет или висше училище. Не е случайно, че идеята за рейтинг на институциите за висше образование се развива най-напред в култури със слабо изразен авторитаризъм. Съответно всички опити за осмисляне на съществуването на подобна дейност на родна почва съдържат стремеж към засилване на патерналистичните черти в нея. Още повече, че слабата информираност за чуждия опит поражда локални митове, проектиращи собствени предпочитания върху оскъдни сведения. Рейтингите стихийно бяха натоварени с очакване, че само на тяхна основа могат да се решат дълго отлагани управленски проблеми, че трябва да залегнат в основата на финансирането на ВУ, че могат да решат проблема за недостига на квалифицирани кадри в икономиката и други свръх задачи.

Проявява се и склонност към идеализиране на едни или други чуждестранни рейтинги и се създава впечатлението, че те трябва само да се пренесат в България и да се приложат. Например настойчиво рецидивира преувеличена представа, че всички университетски класации в Америка и Европа се основават върху заплатите, които випускниците на висшите училища получават в работата. Всъщност, беглият поглед върху фактите показва, че това важи за отделни бизнес и медицински специалности в САЩ и Великобритания.

Може би най-крайната проява на тази особеност е издигането за образец на класацията на Института по висше образование на Шанхайския университет, („списъкът на Шанхайския университет засега е единствената в света професионално направена класация на висшите

училища”, пише един автор). Тази представа не отчита факта, че въпросната класация е фокусирана изцяло върху научно-изследователските постижения и изобщо не оценява процеса на преподаване и резултатите от него. Това ясно личи от индикаторите, върху които се основава: броя Нобелови лауреати, завършили съответния университет (10% тежест); броя нобелисти, които работят в него (20%), броя статии, публикувани в американското Nature and Science (20%), индексите за цитиране Science Citation Index (20%) и Social Sciences Citation Index (20%), както и горните показатели, разделени върху броя преподаватели (10%). Няма други индикатори. Те удобно са наречени "Качество на образованието"(1), "Качество на преподавателите" (2), "Изследователска продукция" (3 и 4), "Производителност на глава от състава" (5), но както се вижда мерят университетите като чисто научни институции. Освен лишен от валидност, рейтингът се оказва невъзпроизводим от други изследователи на базата на обявената методология и изходните сурови данни. (Виж Florian Răzvan V.)

Друга митологема описва рейтингите в западните страни като единообразни в рамките на отделна страна; прививда се възлагане на изработването на рейтинг на работодателски организации, на специална държавна или неправителствена служба; твърди се, че във всяка страна рейтингите били "официализирани" и не използват "субективни" данни. По-конкретно: „не е известно в една и съща страна” да излизат „разнобойни класации на университетите. . . По принцип всички рейтинги са официализирани и се признават като меродавни за съответната страна” (Христова, 2006). Действителността обаче е друга - в големи държави като САЩ, Великобритания, Германия успоредно съществуват няколко класации на университетите с различни методики и резултати. Отделните рейтинги се създават по различна инициатива, най-често като една от рубриците в популярно издание. Едва в последните години изобилюването от класации доведе до готовност на повечето от създателите поне да съгласуват стандарти за публикуване на методиката.

Критичното отношение към рейтингите е свързано и с недостатъчно добро познаване на методологията на извадковите изследвания. Появи се предположението, че разликите между няколко рейтинга, правени в България, се дължала на "различните субективни оценки, които дават анкетираните студенти и преподаватели". Субективният характер на индивидуалните данни не може да бъде причина за отклонения на агрегатните показатели извън рамките на грешката на извадката. Обективните показатели за субективни свойства и състояния принципно могат да бъдат достатъчно стабилни и възпроизводими. На това почиват разработените тестове за психически способности, за способност за обучение, изследванията на общественото мнение и т.н. Твърди се и че извадка от 2500 души не показва нищо за оценките на 200000 студенти, защото не може да е „представително мнение, дадено от 1 % от

участващите в процеса”. (По тази логика би трябвало извадките на предизборните изследвания да са в обем по-голям от 60 000 пълнолетни граждани, а не обичайното число от 1000-1200 души). В случая се пренебрегва фактът, че оптималната извадка се разработва по научна методика, като се отчитат аналитичните цели, допустимите стохастични отклонения на показателите, статистическите свойства на разпределенията и др. фактори.

Интересът на нашите *медии* към рейтингите на висшите училища е твърде спорадичен. Това се обяснява с поне три фактора:

- Ограничената аудитория на рейтингите. От тях се интересуват предимно кандидат-студенти, родители, академични ръководства. Макар и с висок интензитет, интересът обхваща групи с размер около 300 000 граждани, т.е. само 5% от пълнолетното население. Така е и в развитите страни.

- Стилът на конкуренцията между медиите у нас. Кампания, подета от едни медии, априори се отрича и осъжда от останалите или просто се игнорира. По тази причина у нас за даден рейтинг пише главно медията, която го е поръчала и публикувала, плюс няколко периферни или специализирани издания.

- Интерес към рейтингите предимно от страна на печатните медии, чието влияние видимо намалява с все по-силното въздействие на електронните, вкл. и на Интернет.

Глава 4. Основни изводи от анализа от гледна точка на задачата за разработване на рейтингова система за оценка на българските висши училища

4.1. Необходимост от разработване на нова рейтингова система на висшите училища у нас

В условията на масовизиране на висшето образование кандидат-студентската общност става все по-хетерогенна както по отношение на предварителната си образователна подготовка, така и на своите интереси, очаквания и изисквания спрямо висшите училища. Същевременно у нас няма надеждна и пълна информация, която да подпомогне кандидат-студентите да направят информиран избор. Широката общественост и кандидат-студентите нямат ясна представа за качеството и условията на обучение в не малка част от нашите над 50 висши училища. Информацията от акредитацията на висшите училища и професионалните

направления не е масово достъпна и което е особено важно – тя е твърде обобщена и недиференцирана.

Както стана ясно, публикуваните досега у нас рейтинги са направени от различни екипи и с различна методика, което не позволява нито да се отчетат промените във висшите училища, нито да се правят надеждни сравнения между тях. Това определя необходимостта от разработването на методология, чрез която периодично всяка година - или на две години – да се оценява качеството на образование във висшите училища като се отчитат положителните и негативните тенденции в тях. По този начин ще се даде възможност на кандидат-студентите да получат колкото се може по-пълна информация за процеса и резултатите на обучението, а не само за престижа на различните висши училища, защото повечето студенти се интересуват не толкова от това „кой е най-добрият университет изобщо”, а „коя е най-добрата и подходяща специалност за мен” (Dill & Soo 2005: 515).

Необходимо е да се разработи рейтингова система, която отговаря и обслужва интересите на няколко социални групи и институции:

- „клиентите” на висшите училища – студентите;
- самите висши училища и академичната общност;
- потребителите на „продукта” на висшите училища – работодателите;
- институциите, разработващи политиките във висшето образование – МОМН, НАОА, Съвет на ректорите.

Създаването на рейтингова система ще даде възможност на висшите училища да се оценят в сравнителна перспектива по различни показатели. То ще стимулира развитието на културата на висшите училища как да представят и събират информация, релевантна за целите на академичното самоуправление. Същевременно институционализирането на процеса на оценка на качеството на висшето образование чрез рейтинги ще позволи на институциите, разработващи политиките във висшето образование, да формулират своите решения на основата на по-пълна и събрана от различни източници информация.

Следва специално да се подчертае, че съставът на показателите в един рейтинг става радикално различен в зависимост от предназначението му. Например, ако целта е международна съпоставимост, това налага свиване на входните индикатори до най-нисък общ знаменател на най-разпространените и най-лесно достъпните белези. (Това обяснява защо в „Таймс” използва далеч по-малко показатели в международния си индекс - освен "колегиална оценка", са включени само още 4). Показателите могат да бъдат скроени по мярката на

амбициозния, стремящ с към финансов успех студент, но могат да бъдат ориентирани към "постмодерния" тип личност, която поставя самоизявата и свободното време на първо място. Едни студенти могат да разглеждат следването като инвестиция, но други, обратно, като консумативен процес, т.е. като самостоятелно живеење извън родителския дом и контрол, в среда на връстници и образовани хора, в която могат да развият своята личност. В двата случая доброто за единия тип студент до голяма степен се разминава с доброто за другия. Рейтингът може да бъде предназначен преди всичко за нуждите на управлението на образованието. Тогава съставът на рейтинга зависи от дефинирането на държавните задачи. Ако целта е да служи за мониторинг върху развитието на университетите, тогава изискването за съпоставимост налага още в началото показателите да са направени така, че години наред да не възникне нужда от тяхната промяна. Рейтингът може да се използва и за benchmarking - установяване на най-добрите постигнати параметри по някакъв показател сред конкурентните висши училища, след което методите на управление в най-доброто се проучват и разпространяват след останалите. Рейтингът може да бъде ориентиран преимуществено и към нуждите на работодателя, който като правило се интересува от това колко бързо ще може да постигне максимална възвращаемост от новоназначения кадър. Но може да бъде конструиран от гледна точка на значителен брой учащи, които биха избрали по-фундаментална подготовка, обещаваща дългосрочност и гъвкавост. С други думи, не само не съществува единен рейтинг, но такъв в днешни условия не е възможен. При очертавания се не само у нас, но и в развитите страни пълен обхват на висшето образование, представата за университетите като самоценност, като последна инстанция, която единствена може да оценява себе си се размива в открития пазар на образователни услуги, където потребителят-клиент става център. Навлизането в системата на висше образование на поколение, търсещо и намиращо информация в глобалната мрежа, налага и съобразяване с това непознато досега условие, коренно променящо и медийната, и образователната среда.

4.2. Съдържателни предпоставки на рейтинговата система

Изграждането на рейтингова система на висшите училища предполага и се основава на експлицитен или имплицитен отговор на поредица теоретични и методологически въпроси.

А) Основни теоретични въпроси:

- Как се определят основните функции на институциите за висше образование?
- Какви видове висшите училища се разграничават и как те се дефинират?
- Как се дефинира понятието „качество на висшето образование“?

Б) Основни методологически въпроси:

- Какво се сравнява – висши училища, професионални направления, отделни специалности?
- Какъв е рейтингът – холистичен (агрегиран) или многоизмерен?
- Как се подреждат сравняваните единици – в таблица по низходящ бал или по групи?
- Кои са индикаторите?
- Как „функционират” различните индикатори – с различна тежест или без да им се приписват относителни? Как и на какви основания се определя тежестта на отделните индикатори?
- Какви източници на информация се използват?

4.3. Изходни характеристики на разработваната рейтингова система

В условията на динамично променяща се и отворена социална среда статичното и недиференцирано определение на качеството като абсолютен общ стандарт е неадекватно. Съвременните реалности изискват едно по-гъвкаво разбиране на качеството, при което то се дефинира като съответствие на определена цел и се обвързва с доказателства за непрекъснато усъвършенстване. Това разбиране на качеството е в съзвучие със задачата за изграждане на различни ориентации на степените на висшето образование и различни профили на специалностите като средство за по-добра адаптация към променящите се условия на пазара на труда (Комюнике на Конференцията на министрите за висше образование, Берлин, 2003).

В рамките на настоящия проект *качеството на висшето образование* се разбира като комплексна характеристика на висшето училище и на неговите структурни и академични единици (факултети, катедри, центрове, професионални направления, специалности), което отразява ресурсната осигуреност на образователния процес и на научната дейност, тяхната организация и протичане, техните резултати и тяхната академична и обществена валидност и престиж.

Формулираното разбиране на качеството предполага следните *критерии за оценяване на качеството на висшето образование*:

- А) ресурсна осигуреност (вход на висшето образование)
- Б) начин на реализиране на процесите на обучение и изследване (процеси във висшето образование)
- В) резултати (изход на висшето образование)

Г) обществена и академична валидност и престиж (цялостна характеристика на висшето образование).

Тъй като висшето образование има конкретни потребители, то при оценката на неговото качество задължително следва да се отчитат и техните субективни мнения. Това означава, че оценката на качеството на висшето образование ще се измерва *едновременно с обективни и субективни индикатори*.

Многомерният характер на качеството не означава, че не може да има интегрален рейтинг - особено по определени специалности и професионални направления, а само, че той ще бъде с ограничена, "контролирана" валидност. И че след изграждането му е задължително специално да се изследват степента и границите на неговата приложимост и те да се обяснят на публиката. Теглата за такъв рейтинг могат да се извлекат например от данни за преобладаващите предпочитания на кандидат-студентите. Тава означава, че в инструментариума на емпиричното социологическо изследване на нагласите на кандидат-студентите да залегнат индикатори за това, как младите хора ранжират и какво значение отдават на различните аспекти на висшето образование.

В съответствие с изводите от направения анализ на опита (международен и български) в разработването на рейтинги на институциите за висше образование и отчитайки тенденциите в този процес и неговите европейски измерения екипът от експерти се ориентира към разработване на рейтингова система, която е:

- *Многоизмерна* – отчитаща и трите основни дейности на висшите училища: обучение, научно изследване, обслужване на обществото
- *Емпирично обоснована* – основаваща се както на обективни данни, така и на субективните оценки на включените във висшето образование (студенти и преподаватели), на неговите потребители (от работодателите ще се изисква оценка както на качествата на випускниците на различните висши училища, така и на изискванията на пазара и на промените в него), а също и на представителна извадка от хора, завършили изследваните висши училища през последните 3 години
- *Диверсифицирана* - отчитаща многообразието в системата за висше образование и различните ѝ нива (висши училища, факултети, професионални направления,

специалности), както и наличието на различие между висшите училища от гледна точка на тяхната мисия, цели и структура

- *Интерактивна* – позволяваща да се изявят индивидуалните интереси на нейните потребители: кандидат-студенти, студенти, работодатели, които се превръщат от ползватели на готов продукт, в активни участници в неговото създаване. Основната задача на рейтинга - ориентиране на кандидат-студента в неговия образователен избор - се реализира по оптимален начин с прилагане на индивидуализиран онлайн списък от показатели, който може да се съставя в съответствие с личните предпочитания на потребителя. Това до голяма степен сменя проблема с реалната многомерност на понятието качество и множествеността на показателите.
- *Гъвкава* – системата да е така направена, че да съдържа възможности за усъвършенстване чрез допълване и обновяване на съдържащата се в нея информация. С други думи, висшите училища да се възприемат не просто като обект на оценка, а като партньори в една обща кауза – подобряване на качеството и конкурентноспособността на висшето образование.

Приложение: Систематизирана информация за рейтингите в различни страни

Изследването на *U.S. News & World Report*, осъществено през 1983 г., се смята за първия рейтинг на висшите училища. В изминалото от тогава четвърт столетие изработването на различни класации на институциите за висше образование се превърна в широко разпространена практика.

И най-беглият поглед върху рейтинговите системи обаче ясно показва, че те се различават съществено от гледна точка както на разбирането за качество на висшето образование, върху което се основават, така и на използваната методология и индикатори за неговата оценка. Таблица 1 илюстрира липсата на сходство в използваните критерии и индикатори за оценка на качеството на висшето образование.

Таблица 1
Брой индикатори, използвани в 10 рейтингови системи (Източник: Van Dyke 2005: 113)

Рейтинг на	Качество на академичния състав	Качество на постъпващите студенти	Качество на бакалавърски програмите	Качество на магистърски програмите	Ресурси	Мнение на стейкхолдерите	Други	Общо
Asiaweek	6	2	0	0	8	2	2	20
The Center	4	1	0	1	3	0	0	9
CHE/Stern	1	0	2	5	20	2	3	33
Good Guides	5	3	3	0	7	1	7	26
The Guardian	1	1	2	0	2	0	0	6
Maclean's	4	4	3	1	7	1	3	23
Melbourne Index	4	1	2	1	2	2	0	12
Perspektyw y	2	0.5	0	0.5	10	2	2	17
The Times	2	1	3	0	3	0	0	
U.S. News	1	3	3	0	4	1	3	15
Общо	30	16.5	18	8.5	66	11	20	170

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (PeCBY_БГ)”

По-долу представяме систематизирана информация, включително и в сравнителна перспектива, за използваните критерии, индикатори и източници на информация в различни рейтингови системи.

Таблица 2

Критерии, индикатори и източници на информация, използвани в 17 рейтингови системи (Източник: Usher, Savino 2006: 42-53)

<i>Beginning Characteristics Indicator</i>	<i>Used By</i>	<i>Source</i>
Incoming grades	Macleans	University
Percentage with grades above a set limit	Macleans US News and World Report	University University
Performance on National standardized tests or benchmarks	Asiaweek Education18	University 3rd-party: JUPAS
	Financial Times	Government agency / 3rd-party: UCAS
	Guardian University Guide	Government agency / 3rd-party: UCAS
	Melbourne Institute	Government agency / 3rd-party : DEST
	Netbig	National entrance examination board
	Times Good University Guide	Government agency / 3rd-party: UCAS
	US News	University
	Wuhan	Unknown; presumed government / 3rd-party
Student status	La Repubblica	Government agency / 3rd-party: MIUR
Admittance: selectivity, general	Asiaweek	University
Admittance: number of applications to places	Asiaweek Financial Times	University Government agency / 3rd-party: UCAS
	La Repubblica US News	Government agency / 3rd-party: MIUR University
Out-of-locality student percentage	Macleans	University
International student percentages	Financial Times Macleans Shanghai Institute of Educational Science	Government agency / 3rd-party: HESA University
	Times World	University
	Wuhan	Unknown; presumed university
Undergraduate students among all students: percentages	Netbig Wuhan	Unknown; presumed university
Ethnic diversity in student body	Guardian	University

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (PeCBY_БГ)”

Learning Inputs - Staff Indicator	Used By	Source
Faculty/student ratio	Asiaweek	University
	Excelencia	Government agency / 3rd-party: Centro de Investigaciones Sociologicas
	Financial Times	Government agency / 3rd-party: HESA
	La Repubblica	Government agency / 3rd-party: MIUR
	Times Good University Guide	Government agency / 3rd-party: HESA
	Times World	University
	US News	University
	Wuhan	Unknown; presumed university
Social science faculty/student ratio	Melbourne	Government agency / 3rd-party: DEST
Science faculty / student ratio	Melbourne	Government agency / 3rd-party: DEST
Administrative staff/student ratio	Excelencia	Government agency / 3rd-party: Centro de Investigaciones Sociologicas
Staff /student ratio (regardless of division)	Guardian Netbig	Government agency / 3rd-party: HESA University ?
Course per teacher	La Repubblica	Government agency / 3rd-party: MIUR
Per-teacher university spending	Asiaweek	University
Faculty pay rates for tenured staff	Asiaweek US News	University University
Number of full-time/part-time faculty	Netbig US News	University? University
	Wuhan	Unknown; presumed university
Faculty with research projects	Wuhan	Unknown; presumed university
Class size differentiation	Maclean's US News	University University
Classes taught by tenured faculty	Maclean's	University
Exchange programmes hosted	La Repubblica	Government agency / 3rd-party: AgNaSoc
Number of classes 'actually taught'	La Repubblica	Government agency / 3rd-party: MIUR
% of international faculty (v faculty as a whole)	Times World	University
Aging and staff replacement / churn issues	La Repubblica	Government agency / 3rd-party: MIUR
Teaching quality: Faculty performance on standardised 3rd-party	Education18 Financial Times	3rd-party : TLQPR Government agency / 3rd-party: QAA / HESA

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)”

tests if given		
	Times Good University Guide	Government agency / 3rd-party : QAA / HESA
	US News	University
Teaching quality: Performance on 'own metrics	Guardian	Survey (cobbled together from QAA scores)
Teaching quality: Qualifications for teaching positions (PhDs, Master's, etc.)	Asiaweek Education18 Maclean's	University University University
	Netbig	University
	US News	University
Number of doctoral and Master's programmes	Asiaweek Netbig	University Unknown; presumed university
	Wuhan	Unknown; presumed university
Student efforts: Hours spent in class per student	La Repubblica	Government agency / 3rd-party: CNVSU
Student efforts: % student participation in exchange projects	La Repubblica	Government agency / 3rd-party: AgNaSoc

Learning Inputs - Resources Indicator	Used By	Source
Physical infrastructure: Number of lecture spaces	La Repubblica	Government agency / 3 rd -party: MIUR
Physical infrastructure: Library: Acquisitions per year	Maclean's	University
Physical infrastructure: Library : total volumes	Education18 Maclean's Netbig	University University Unknown
Physical infrastructure: Library: volumes per student	Maclean's	University
Physical infrastructure: Library: Yearly expenditures outside of acquisitions	Asiaweek Financial Times Maclean's	University Government agency / 3 rd -party:HESA University
Physical infrastructure: Internet bandwidth	Asiaweek	University
Physical infrastructure: Computerisation of library resources	Asiaweek Financial Times	University Government agency / 3 rd -party: HESA
	Times Good University Guide	Government agency / 3 rd -party: HESA
Funding and financial	Maclean's	University

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)”

resources: Public funding total of institutional budget		
Funding and financial resources: Private funding total (including supporting foundations and charitable organisations)	Financial Times	Government agency / 3 rd -party: HESA
Funding and financial resources: Alumni support	Maclean US News	University University
Funding and financial resources: Student services	Maclean's	University
	Times Good University Guide	Government agency / 3 rd -party HESA
Funding and financial resources: Science grants	Maclean's	University
Funding and financial resources: Social sciences and humanities grants	Maclean's	University
Funding and financial resources: Expenditure	Guardian Shanghai Institute of Educational Science	Government agency / 3 rd -party: HESA
Funding and financial resources: Bursaries and scholarships disbursed by public/private bodies	La Repubblica Maclean's Shanghai Institute of Educational Science Wuhan	Government agency / 3 rd -party: MIUR University Unknown; presumed university or government agency/3rd-party

Learning Outputs Indicator	Used By	Source
Academic performance	Guardian Shanghai Jiao Tong University	Government agency/ 3rd-party, plus university (so-called 'value-added' measure)
	Times Good University Guide	Government agency/ 3rd-party: HESA
	US News	University
Graduation rate: Undergraduates only	Guangdong Institute of Management Science	Unknown
	La Repubblica	
	Maclean's	University
	Melbourne Institute	Government agency/ 3rd-party: DEST
Graduation rate: Master's only	Wuhan	Unknown; presumed university
	Guangdong Melbourne	Unknown Government agency/ 3rd-party: DEST

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)”

	Wuhan	Unknown; presumed university
Graduation rate:	Guangdong	Unknown
Doctoral students only	Melbourne	Government agency / 3rd-party: DEST
	Wuhan	Unknown; presumed university
Graduation rate:	Maclean's	University
International students		
Type of degree obtained	Financial Times	Government agency / 3rd-party: HESA
Retention: 1st to 2nd year	La Repubblica	Government agency / 3rd-party: CNVSV
	Maclean's	University
	Melbourne Institute	Government agency/ 3rd-party: DEST
	US News	University

<i>Final Outcomes Indicator</i>	<i>Used By</i>	<i>Source</i>
Work status	Financial Times	Government agency/ 3rd-party : HESA
	Guardian	Government agency/ 3rd-party : HESA
	Times Good University Guide	Government agency/ 3rd-party : HESA
	Wuhan	Unknown; presumed survey or government agency/ 3rd-party
Further/professional education	Financial Times	Government agency/ 3rd-party : HESA
	Melbourne	Survey/government agency / 3rd-party: DEST

<i>Research Indicator</i>	<i>Used By</i>	<i>Source</i>
Research staff: numbers or percentage of research personnel (ie, as opposed to teaching staff)	La Repubblica Melbourne	Government agency/ 3rd-party - there is some suggestion on researchers' part that this data is obsolete: DEST
	Wuhan	Unknown; presumed government agency / 3rd-party
Academic quality of research	CUAA Financial Times	Unknown HEFC, Northern Ireland Higher Education Council (NIHEC), SHEFC
	Melbourne	3rd-party : DEST , ESI (lab & non-lab)/ University - administered survey of postgraduates
	Times Good University Guide	
Awards: International	Shanghai Jiao Tong	
	Wuhan	Unknown; presumed government agency/ 3rd-party
Awards: National	Guangdong La Repubblica	Unknown; presumed government agency/ 3rd-party
	Netbig	Government agency/ 3 rd -party

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД
Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007 – 2013 г.
ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ”

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)”

	Wuhan	Unknown; presumed government agency / 3 rd -party
Awards: Regional (ie, state/provincial or within national borders)	Guangdong	Unknown; presumed government agency / 3 rd -party
Citations: Science-oriented indices (ie., the Science Citation Index; refers to natural sciences, engineering and other related fields)	Guangdong Melbourne Shanghai Jiao Tong	Unknown; presumed government agency / 3 rd -party: CSCD (China), SCI, Nature, Science 3 rd -party: Non-lab ESI
	Wuhan	3 rd -party: SCI, CSTPC
Citations: Social science-oriented indices (ie., the Social Science Citation Index, and not the humanities)	Melbourne	3 rd -party: Non-lab ESI
	Shanghai Jiao Tong	3 rd -party
Citations: 'Highly cited' (as determined by Thomson-ISI)	Melbourne Shanghai Jiao Tong	3 rd -party: Non-lab ESI
	Wuhan	3 rd -party: ISI-related indices
Citations: Other	Asiaweek Shanghai Jiao Tong	3 rd -party 3 rd -party
	Times World	3 rd -party
	Wuhan	3 rd -party : CSTPC, CSSCI, SCI, SSCI & AHCI
Publications: Nature and Science (not quite the same as 'highly- cited' above)	Guangdong	Unknown; presumed government agency / 3 rd -party -Nature and Science
Publications: Published papers in science-oriented indices (ie., the Science Citation Index)	Guangdong Melbourne	Unknown 3 rd -party: Lab ESI
	Netbig	3 rd -party: SCI, Engineering Index
	Wuhan	3 rd -party: CSTPC, SCI
Publications: Published in social science-oriented indices (ie., the Social Science Citation Index)	Melbourne Netbig	3 rd -party: Non-lab ESI 3 rd -party: SSCI
Publications: Published papers in other indices	Asiaweek Education18	3 rd -party 3 rd -party: RGC
	Wuhan	3 rd -party: AHCI and others not described fully
Publications: Books (other)	Asiaweek	3 rd -party
Research budget:	Asiaweek	University

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)”

including grants	Financial Times	Government agency / 3rd-party: RAE 2001
Research budget:	Wuhan	Unknown; presumed survey or university
Expenditure (undefined)		
Research budget :	Education18	3rd-party: RGC
Total number of grants and projects		
	Wuhan	Government agency/ 3rd-party: NSF(c) and NSSF(c)
Patents	Guangdong	Unknown
	Wuhan	Unknown; presumed government agency / 3rd-party
Number of research-based chairs per institution	Netbig Wuhan	Government agency/ 3rd-party Unknown; presumed government agency / 3rd-party
Number of research-based/affiliated research institutions, centres for studies, etc	La Repubblica Netbig Wuhan	Government agency / 3rd-party Unknown; presumed university
Other output	Guangdong	Unknown
	Wuhan	Unknown

Reputation Indicator	Used By	Source
Among students/graduates	Melbourne	Survey
Among academics	<i>Asiaweek</i>	Survey
	Education18	Survey
	Netbig	Survey
	Times World	Survey
	US News	Survey
	Wuhan	Survey
Among general society / business sector / others outside direct connection to university	Education Maclean's Melbourn Wuhan	Survey Survey Survey Survey

Таблица 3

Критерии, индикатори и техните тегла, използвани в 5 рейтингови системи (Източник: Dill & Soo 2005: 500-502)

	GUG (Australia) (by institution and subject)	The Guardian (by subject)	Maclean s (Canada) (by institution)	The Times (UK) (by institution)	USNWR (US) (by institution)
INPUT	(No overall ranking)	15%	60%	50%	37%
Faculty	Student/staff ratio	Student/staff ratio (6%)	% PhDs (3%)	Student/staff ratio (9%)	Student/staff ratio (1%)

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД
Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007 – 2013 г.
ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ”

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (PeCBY_БГ)”

	% PhDs		National awards (3%)	Research assessment (14%)	Faculty salary (7%)
	Research Grants		Grants (11%)		% PhDs (3%)
					Full-time faculty (1%)
Students	Students ranked in top decile nationally		Avg. high school grades (11%)	Avg. A and AS levels (9%)	SAT/ACT tests (6%)
	Minimum entrance Scores		% top (25%) in high school 3%		% top 10% in high school (5%)
	Various measures of student diversity(e.g. # international students, % external, part-time, indigenous, non-English speaking, male/female students)		Out-of-province (1.5%)		Acceptance rate (2%)
			% International students (1.5%)		Enrollment rate (2%)
			National academic awards (3%)		
Financial resources and facilities	Non-government earnings	Per student spending (9%)	Per student spending (3%) Student services (4%) Student Scholarships Facilities spending (4%) Library (12%) (# of volumes, volumes per student, % of total budget)		Per student spending (10%)
PROCESS		65%	17%	23%	8%
Teaching	Graduate rating of teaching quality and acquisition of	Teaching assessment (65%)	Class-size (14%) First year classes taught by	Teaching assessment (23%)	Class size (8%)

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)”

	generic skills in 30 fields of study		tenured or tenure track professors (3%)		
OUTPUT		15%	7%	27%	30%
Satisfaction	Graduate satisfaction with courses of study		Alumni giving rate (5%) Graduation rate (2%)	Graduation rate (9%)	Alumni giving rate (5%) Graduation rate (16%) Freshmen retention (4%)
Graduation					
"Value-added"	First and upper-second degrees(students who entered with score more highly) (9%)				Adjusted graduation Rate(5%) (controlled for spending and student aptitude)
Learning progress			First and upper second degrees (9%)		
Employment /Job prospects	Job prospects (6%)		Job prospects (95)		
REPUTATION		6%	15%	0%	25%
	Student demand, research grant success, and international ranking	Demand among high achieving students	Survey of school guidance counselors, university officials, and organization heads		Survey of university presidents , provosts, and deans of admission
* Percentages represent weights assigned to performance indicators in rankings calculation. Percentages may not sum to 100% because of rounding.					

Таблица 4
Критерии и индикатори, използвани в 10 рейтингови системи (Източник: Van Dyke 2005)

Критерий	Индикатори
Quality of academic staff Research	Publications Citations Conference presentations Research income

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)”

	Research grants "Research Performance"
Quality of academic staff Prestige	Membership in Academies Significant faculty awards Academic degrees held Teaching quality
Quality of academic staff Other academic measures	Proportion of full-time faculty Undergraduate classes taught by tenured or tenure-track, professors
Quality of incoming students	Score on national entrance exam/ High school performance Minimum cut-off scores required for entry University acceptance rate Demand for places Geographic diversity
Quality of undergraduate programmes	Degree classification (Honours, etc) National academic awards won by students Graduates who go on to get PhDs /enrol in further study Graduation/retention/ attrition rate Unemployment rate of graduates Student - faculty contact Contact between students Value-added score
Quality of graduate programmes	MAs /PhDs awarded International students Pass/fail rate on professional exams Preparation for post-degree career
Other student measures	Student acceptance rate Number/proportion of graduate students Diversity of student body (other than geographic) Number of required classes
Resources: student and staff support Library	Library size Number of journals Library - currency of collection Library – spending
Resources: student and staff support Computers/IT	Computers/IT spending Number of public computers and connection points Internet bandwidth Comprehensiveness of electronic support
Resources: student and staff support Facilities/Infrastructure	Facilities spending Seats: students ratio Number of classrooms/labs/workstations, etc
Resources: student and staff support Student support: academic	Scholarships and bursaries: percent of budget spent on Student: faculty ratio Comprehensiveness of academic services/support E-learning Courses offered
Resources: student and staff support Student support: non-academic	Student services: Percent of budget spent on Number of residential spaces

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)”

	Job/career services/counseling Extracurricular activities Comprehensiveness of life support services Total spending per student
Resources: student and staff support Staff support	Laboratory spending Media equipment Total spending per academic staff Faculty pay Number of postdoctoral appointments supported
Resources: student and staff support Revenue/assets	Size of university endowment/investment activities Annual giving Student fees Other institutional measures Class size Entry flexibility Comprehensiveness of life support services Time to degree
Other measures	Cost of living/general information on city/town General information on university
Stakeholder opinion	Academics Employers Students

Таблица 5
Индикатори и техните тегла, използвани в рейтинга на Center for College Affordability and Productivity

Индикатор	Тегло 2008	Тегло 2009
Удовлетвореност на студентите от процеса на обучение	25%	25%
Успешна професионална кариера след завършване:		
- Завършили студенти, включени в изданието Who's Who in America от 2008	12,5%	12,5%
- Заплати на завършилите	12,5%	12,5%
Вероятност за завършване на обучението за 4 години	16 2/3%	16 2/3%
Средна задлъжнялост на студентите за 4 години	16 2/3%	20%
Награди на студентите за научни постижения	8 1/3%	8 1/3%
Награди на преподавателите за научни постижения	8 1/3%	5%

При изготвянето на рейтинга за 2009 г. са направени две важни промени, с които Forbes и CCAAP се гордеят:

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)”

- Best Values Rankings – рейтинг, отчитащ не само качеството, но и цената на обучението
- Do-it-yourself-ranking – създаване на интернет-платформа, която позволява потребителите сами да правят свои рейтинги в съответствие с индивидуалните си предпочитания и оценка на значението на различните индикатори

Таблицы 6.1. и 6.2.

Индикатори и техните тегла, използвани в рейтинга на The Times Higher

Както показват следващите две таблици, през 2010 г. The Times променя съществено използваните индикатори за оценка на качеството на висшето образование.

6.1.

Индикатор	Тегло 2004-2009
Оценка от академичната общност	40%
Оценка на най-големите работодатели в света	10%
Дял на чуждестранни преподаватели	5%
Дял на чуждестранни студенти	5%
Съотношение преподаватели - студенти	20%
Брой цитати на един преподавател	20%

6.2.

Индикатор	Тегло 2010
Учебен процес <ul style="list-style-type: none"> - Оценка на академичната общност – 15% - Докторски дисертации на един преподавател – 6% - Броя студенти на един преподавател – 4,5% - Доход на преподавател – 2,25% - Присъдени докторски степени спрямо присъдени бакалавърски степени – 2,25%	30%
Научна дейност <ul style="list-style-type: none"> - Оценка на академичната общност – 19,5% - Средства за научна дейност - 5,25% - Брой статии на учен – 4,5%	30%

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

- Публични средства за научна дейност спрямо всички средства за научна дейност – 0,75%	
Международен индекс	5%
- Дял на чуждестранни преподаватели – 3%	
- Дял на чуждестранни студенти – 2%	
Иновации	2,5%
Брой цитирания на една статия	32,5%

Таблица 7

Принципи при изготвяне на рейтинговата система от Centre for Higher Education and Development (Източник: Berghoff at al 2008: 8-10)

<ul style="list-style-type: none"> No aggregation of individual indicators or an overall score for an entire HEI but a subject-related presentation of results.
<ul style="list-style-type: none"> No weighed overall score for the research performance of a faculty but a consideration of each indicator separately.
<ul style="list-style-type: none"> No league table and ranks but profiles of research-intensive HEIs.

Тези принципи включват дисциплинарно-ориентиран и многоаспектен подход, отказ от сравняване на висшите училища като цяло и отчитане на хетерогенните предпочитания на студентите. Въз основа на получените оценки институциите за висше образование се групират в три големи клъстери, без да се приписва индивидуален ранг на всяка от тях.

Таблица 8

Индикатори, използвани от CHE за оценка на научна дейност (Източник: Berghoff at al 2008: 11-12)

Индикатор	Описание на индикатора
Number of publications in the web of science (1997 – 2004) <i>The "size" indicator</i>	This is the number of publications found in the web of science with a query by institution and subject: biology, chemistry, mathematics, and physics, with the publishing year from 1997 to 2004.

<p>Citations (normalized to the international standard) <i>The "reception" indicator</i></p>	<p>This indicator compares the average number of citations received by the papers of a research unit (CPP) with its international reference value, namely corresponding the field based mean citation score (FCSm) by calculating the ratio. It was developed by Anthony van Raan and the CWTS as a measure for the visibility of a department compared to an international standard. Self-citations are excluded in the calculation of the ratio to prevent the ratio from being affected by divergent self-citation behaviour.</p>
<p>Outstanding researchers <i>The "lighthouse" indicator</i></p>	<p>This indicator identifies institutions with outstanding researchers. Only researchers that are still teaching at the specific institution are counted. Thomson Scientific provides a list of "Highly Cited Researchers," each of whom are among the 250 most cited researchers for their published articles within a specific time period.6 In addition, Nobel prize winners and field medallists in mathematics were taken into account.</p>
<p>Number of projects in the Marie Curie programme7 <i>The "European dimension" indicator</i></p>	<p>This indicator measures European activity. The Sixth Framework Programme's Human Resources and Mobility (HRM) activity is largely based on the financing of training and Basic Methodology mobility activities for researchers. These activities, known as the Marie Curie Actions, are aimed at the development and transfer of research competencies, the consolidation and widening of researchers' career prospects, and the promotion of excellence in European research. Six activity lines were taken into account relative to their financial impact and availability</p>

Таблица 9
Измерения и индикатори, използвани за класификация на европейските висши училища (източник Mapping Diversity 2008: 75)

Измерения	Индикатори
<p>1. Types of degrees offered</p>	<p>1a: highest level of degree program offered 1b: number of qualifications granted in each type of degree program</p>

2: Range of subjects offered	2a: number of subject areas covered by an institution using the UNESCO/ISCED subject areas
3: Orientation of degrees	3a: the number of programs leading to certified/ regulated professions as a % of the total number of programs 3b: the number of programs offered that answer to a particular demand from the labour market or professions (as % of the total number of programs)
4: Involvement in lifelong learning	4a: number of adult learners as a % of total number of students by type of degree
5: Research intensiveness	5a: number of peer reviewed publications per the academic staff 5b: the ISI based citation indicator, also known as the 'crown indicator'
6: Innovation intensiveness	6a: the number of start-up firms) 6b: the number of patent applications filed 6c: the annual licensing income 6d: the revenues from privately funded research contracts as a % of total research revenues
7: International orientation: teaching and staff	7a: the number of degree seeking students with a foreign nationality, as % of total enrolment 7b: the number of incoming students in European exchange programs, as % of total enrolment 7c: the number of students sent out in European exchange programs 7d: international staff members as % of total number of staff Members 7e number of program offered abroad 7f: the number of students in joint degree programmes as a % of total enrolment
8: International orientation: research	8a: the institution's financial turn-over in European research programs as % of total financial research turn-over 8b: the importance of international sources of income
9: Size	9a: number of students enrolled (headcount) 9b: number of staff members employed
10: Mode of delivery	10a: number of distance learning programs as % of total number of programs

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД
Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007 – 2013 г.
ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ”

„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)”

	10b: number of part-time programs as % of total number of programs 10c: number of part-time students as of total number of students
11: Public/private character	11a: income from (competitive and non-competitive) government funding as a % of total revenues 11b: income from tuition fees as % of total income
12: Legal status	12a: legal status
13: Cultural engagement	13a: number of official concerts and performances (co)-organised by the institution 13b: number of official exhibitions (co)-organised by the institution
14: Regional engagement	14a: annual turnover in EU structural funds as % of total turnover 14b: number of graduates remaining in the region as % of total number of graduates 14c: number of extracurricular courses offered for regional labour Market 14d: importance of local/regional income sources 14f: the number of partnerships with business and industry

Цитирана литература

Българските университети в национални и световни класации (2008). София: Национален център за информация и документация.

Комюнике на Конференцията на министрите за висше образование (2003), Берлин.

Денков, Д. (2000) Нещо като рейтинг на нещо като университети, сп. „Критика и хуманизъм”, кн. 8, 1.

Христова, В. (2006). Нещо като списък на нещо като вузове, Дума, 17.05. В: *Българските университети в национални и световни класации* (2008). София: Национален център за информация и документация.

Berghoff, S. et al (2008) *Identifying the Best: The CHE Ranking of Excellent European Graduate Programmes in the Natural Sciences and Mathematics*, <http://www.che-ranking.de/cms/?getObject=632&getLang=en>

Berlin Principles on Ranking of Higher Education Institutions (2006). <http://www.ihep.org/assets/files/publications/a-f/BerlinPrinciplesRanking.pdf>

Center for College Affordability and Productivity (2009). *Compiling the Forbes/CCAP Ranking*.

Communication from the Commission (2005). *Mobilising the brainpower of Europe: enabling universities to make their full contribution to the Lisbon Strategy*. Brussels, April.

Dill, D. D., & Soo, M. (2005). Academic Quality, League Tables, and Public Policy: A Cross-National Analysis of University Ranking Systems. *Higher Education*, 49, 495-533.

European Commission (EC) (2003). Communication from the Commission. *The role of universities in the Europe of knowledge*. COM (2003) 58 final. Brussels: EC.

Florian Răzvan V. (2007). Irreproducibility of the results of the Shanghai academic ranking of world universities, *Scientometrics* Volume 72, Number 1, 25-32.

Ioannidis, J. et al (2007). International Ranking Systems for Universities and Institutions: A Critical Appraisal. *BMC Medicine*, Vol. 5, Issue 1.

Mapping Diversity: Developing a European Classification of Higher Education Institutions (2008), CHEPS, University of Twente, http://www.u-map.eu/CHEPS_Mapping%20Diversity.pdf

Marginson, S., & van der Wende, M. (2007). *Globalisation and Higher Education* (No. EDU/WKP(2007)3). Paris: OECD).

Sanoff, A.P (2007) The *U.S. News* College Ranking: A View from the Inside. In: *College and University Ranking Systems. Global Perspectives and American Challenges*. Washington: Institute for Higher Education Policy, 9-23.

Usher, A. and M. Savino (2006). A World of Difference: A Global Survey of University League Tables., Educational Policy Institute, <http://www.educationalpolicy.org>

Usher, A. and M. Savino (2007). A Global Survey of Ranking and League Tables. In: *College and University Ranking Systems. Global Perspectives and American Challenges*. Washington: Institute for Higher Education Policy, 23-35.

Van Dyke, N. (2005). Twenty Years of University Report Cards. *Higher Education in Europe*, 30(2), 103-125.

van der Wende, M. (2008). Rankings and Classifications in Higher Education. A European perspective. In J. C. Smart (Ed.), *Higher Education: Handbook of Theory and Research* (Vol. 23, pp. 49-71). Dordrecht: Springer.

Witte, J. (2006). *Change of degrees and degrees of change. Comparing adaptations of European higher education systems in the context of the Bologna process*. Doctoral dissertation. Enschede: CHEPS, University of Twente.

Интернет източници

<http://www.che-concept.de/cms/?getObject=302&getNewsID=983&getCB=309&getLang=en>

http://www.forbes.com/2009/08/02/best-colleges-ratings-opinions-ranking-2009_land.html

http://www.centerforcollegeaffordability.org/pages/page.asp?page_id=44973

<http://www.gooduniguide.com.au/user/activate/2efbe96c68366c3befd5adb5fff2a217/33649>

<http://www.ihep.org/>

<http://www.educationalpolicy.org/>

<http://www.u-map.eu/>

<http://www.guardian.co.uk/education>

[http://www.arwu.org/rank2008/ARWU2008Methodology\(EN\).htm](http://www.arwu.org/rank2008/ARWU2008Methodology(EN).htm)